

ถอดบทเรียนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

๑.ความเป็นมา

อำเภอบางกล่ำมีพื้นที่ทั้งหมด ๙๒,๓๖๙ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร ๔๒,๒๐๕ ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ซึ่งมีพื้นที่โซนนิ่ง S๑จำนวน๑๒,๕๖๒ ไร่ S๒จำนวน ๕,๒๐๗ ไร่S๓จำนวน๑๘,๓๑๒ ไร่และ Nจำนวน๑,๓๐๕ไร่ จากสถานการณ์ราคายางพาราดตกต่ำต้นทุนการผลิตสูงการจัดการดูแลรักษาสวนยางพารายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก

ปี๒๕๕๗ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายเรื่องการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ขึ้น เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรของชุมชนและเห็นว่ากลุ่มนี้มีความเข้มแข็ง จึงเลือกที่นี่เป็น ศพก. โดยได้มีการวิเคราะห์คน พื้นที่ สินค้า เพื่อวางแผนพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรอำเภอนากลาง

ศพก. อำเภอบางกล่ำ เป็นแหล่งเรียนรู้การทำเกษตรด้านยางพารา เพื่อแก้ปัญหาการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ ลดต้นทุนในการผลิต เพิ่มผลผลิต/ประสิทธิภาพการผลิต และเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริม

๒. องค์ประกอบของ ศพก.

๒.๑ เกษตรต้นแบบ

ชื่อ-สกุลเกษตรกรต้นแบบ นายวิชาญ ขวัญช่วย อายุ ๕๒ ปี ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๙ บ้านยางงาม หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าช้าง อำเภอ บางกล่ำ จังหวัด สงขลา เบอร์โทรศัพท์ ๐๘๙-๙๗๘๒๑๗๙ มีพื้นที่ ๒๕ ไร่ ทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก และเป็นเกษตรกรต้นแบบเจ้าของแปลงเรียนรู้ที่เป็น smart Farmer เต็มตัว

เป็นเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ในด้านลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา ทำให้ต้นทุนการผลิตยางพารา โดยการปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยอินทรีย์ และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน สามารถลดต้นทุน จากค่าวิเคราะห์ดิน ต่ำ-ต่ำ-ต่ำ ใช้ปุ๋ย ๘๔ กิโลกรัม/ไร่/ปี (ต้นยางพารา ๗๐ ต้น/ไร่ แบ่งใส่ ๒ ครั้ง/ปี) เป็น ปานกลาง-ปานกลาง-ปานกลาง ใช้ปุ๋ย ๕๙ กิโลกรัม/ไร่/ปี ลดลง ๒๕ กิโลกรัม/ไร่/ปี หรือ สูง-ปานกลาง-ปานกลาง ใช้ปุ๋ย ๔๙ กิโลกรัม/ไร่/ปี ลดลง ๓๕ กิโลกรัม/ไร่/ปี มีการบริหารจัดการการผลิต จนเป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในพื้นที่ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่นๆในชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.๒ แปลงเรียนรู้

ศพก. อำเภอบางกล่ำ มีนายวิชาญ ขวัญช่วย เป็นเจ้าของแปลงเรียนรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา กรมส่งเสริมการเกษตรได้ใช้ประโยชน์ในการแปลงเรียนรู้ จุดสาธิต ทางกรมเกษตรให้กับเกษตรกรในอำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรต่างๆเข้ามาศึกษาเรียนรู้

๒.๓ หลักสูตรการเรียนรู้

หลักสูตรหลัก

การผลิตยางพาราครบวงจร

เนื้อหา -กิจกรรม การผลิตยางพาราครบวงจร เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม ระบบการกรีต การจัดการดูแลสวนยางพารา การทำยางแผ่นรมควัน และการดูแลป้องกันกำจัดโรคและศัตรูยางพารา

การลดต้นทุนการผลิตยางพารา

เนื้อหา - กิจกรรม การลดต้นทุนการผลิตยางพารา ตั้งแต่การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน/ปุ๋ยสั่งตัด และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง

หลักสูตรบังคับ

เกษตรผสมผสาน

- การเลี้ยงไก่ไข่
- การเลี้ยงปลา
- การปลูกผักยกแคร่

หลักสูตรเสริม

การทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีการประกอบอาชีพ

การทำบัญชี การจดบันทึก ข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเอง และภายในครอบครัว จะเป็นตัวบ่งชี้อดีต ปัจจุบันและอนาคตของชีวิตของตนเองสามารถนำข้อมูลอดีตมาบอก ปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่ได้บันทึกไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ในครอบครัว ได้การทำบัญชีครัวเรือน เป็นการจดบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวันของครัวเรือน และสามารถนำ

ข้อมูลวางแผนการใช้จ่ายเงินในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการออม การใช้จ่ายเงินเป็นอย่างประหยัดคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ดังนั้นการทําบัญชีครัวเรือนมีความสำคัญ ๑. ทำให้ตนเอง และครอบครัวทราบรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินคงเหลือในแต่ละวันรายรับ หรือ รายได้ คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ หรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้ทรัพย์สิน หรือผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายได้จากค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากธนาคาร หรือจากเงินให้กู้ยืมรายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ

การปลูกพืชแซมยาง (ผักเหลียง)

วิธีการปลูกผักเหลียงแซมในสวนยางพารา ปลูกในแปลงยางพาราที่ใช้ระยะปลูก ๓x๗ เมตร โดยปลูกผักเหลียงระยะห่างต้น ๓ เมตร ระหว่างแถว ๒ เมตร หรือปลูกในแปลงยางพาราที่ใช้ระยะปลูก ๒.๕x๘ เมตร โดยปลูกผักเหลียงระยะระหว่างต้น ๒.๕ เมตร และระยะระหว่างแถว ๒.๕ เมตร ขนาดหลุมปลูก กว้าง ๓๐ เซนติเมตร ยาว ๓๐ เซนติเมตร ลึก ๓๐ เซนติเมตร ขุดหลุมแยกดินบนไว้ข้างหนึ่ง ดินล่างไว้ข้างหนึ่ง ตากหลุมไว้ ๒ สัปดาห์ จากนั้นนำปุ๋ยคอกและดินชั้นบนผสมกับปุ๋ยรอกกันหลุมร็อกฟอสเฟต ๑๐๐ กรัม ต่อหลุม แล้วจึงปลูกผักเหลียง โดยกรีดบริเวณกันถุงออกไป นำต้นพันธุ์วางลงในหลุมปลูกกรีดข้างถุง เอาถุงออก กลบดินบริเวณโคนให้แน่น รดน้ำให้ชุ่ม ใช้ไม้หลักปักเชือกผูกให้เรียบร้อยช่วงเวลาที่เหมาะสมในการปลูกคือ ต้นฤดูฝน

การดูแลรักษา แนะนำให้ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก อัตรา ๒ กิโลกรัม ต่อต้น ต่อปี และปุ๋ยยูเรีย (๔๖-๐-๐) อัตรา ๒๐๐ กรัม ต่อต้น ต่อปี การกำจัดวัชพืชโดยการตัดวัชพืชที่อยู่บริเวณรอบโคน นำเศษวัชพืชมาคลุมโคนในช่วงฤดูแล้ง การตัดแต่งกิ่ง ควรตัดแต่งกิ่งให้เหลือความสูงประมาณ ๑ เมตร เพื่อความสะดวกในการเก็บผลผลิต เป็นการเร่งการแตกกิ่งและขยายทรงพุ่มเพื่อเพิ่มผลผลิตควรกำจัดไหลของผักเหลียงให้ห่างจากต้นยางประมาณ ๒ เมตร

การเก็บเกี่ยว ผักเหลียงที่ปลูกจากการชำถุง จะเริ่มเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ ๒ ปี ขึ้นไป ยอดที่เก็บเกี่ยวแล้วจะเก็บได้ใหม่ เมื่อครบ ๒๕-๓๐ วัน การเก็บเกี่ยวควรเก็บให้ชิดข้อ ไม่ควรเก็บกลางข้อ เพราะจะทำให้การแตกยอดอ่อนครั้งต่อไปช้า การเก็บรักษาควรเก็บไว้ในที่ร่ม พรมน้ำแต่พอชุ่ม สามารถเก็บสดอยู่ได้นาน ๕-๖ วัน โดยไม่ต้องแช่ตู้เย็น

ฐานการเรียนรู้ มี ๔ ฐาน

๑. การผลิตยางพาราครบวงจร ประกอบด้วย หลักสูตร

- การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม
- ระบบการกรีด
- การจัดการดูแลสวนยางพารา
- การทำยางแผ่นรมควัน
- การดูแลป้องกันกำจัดโรคและศัตรูยางพารา

สพท

ฐานที่ 1 การผลิตยางพาราแบบครบวงจร

หลักสูตร

1. การคัดเลือกพันธุ์ยางที่เหมาะสม
2. ระบบการกรีต
3. การจัดการดูแลสวนยางพารา
4. การทำยางแผ่นรมควัน
5. การดูแลป้องกันกำจัดโรคและศัตรูยางพารา

DOAE สำนักงานเกษตรอำเภอบางกล่ำ

๒. การลดต้นทุนการผลิตยางพารา ประกอบด้วย หลักสูตร

- การตรวจวิเคราะห์ดิน
- การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน/ปุ๋ยสั่งตัด
- การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง

สพท

ฐานที่ 2 การลดต้นทุนการผลิตยางพารา

หลักสูตร

1. การตรวจวิเคราะห์ดิน
2. การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ / ปุ๋ยสั่งตัด
3. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง

DOAE สำนักงานเกษตรอำเภอบางกล่ำ

๓. การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริม ประกอบด้วย หลักสูตร

- การปลูกพืชแซมยาง (ผักเหลียง)
- การปลูกข้าวตาแดงในยางเล็ก

สพท

ฐานที่ 3 การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริม

หลักสูตร

1. การปลูกพืชแซมยาง (ผักเหลียง)
2. การปลูกข้าวตาแดงในยางเล็ก

DOAE สำนักงานเกษตรอำเภอบางกล่ำ

๔. เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลักสูตร

- การเลี้ยงไก่ไข่
- การเลี้ยงปลา
- การปลูกผักกาด

๓. วิธีการดำเนินงาน

๓.๑ การวิเคราะห์ศักยภาพ ศพก.อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

เดิมศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา แปลง นายวิชาญ ขวัญช่วย เป็นสถานที่ให้ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการผลิตปุยอินทรีย์ และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จนเมื่อปลายปี ๒๕๕๘ ทางศูนย์ได้รับการจัดตั้งให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา และได้ดำเนินการพัฒนาแปลงเรียนรู้และฐานเรียนรู้ตลอดจนหลักสูตรการเรียนรู้ ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องต่อการเข้ามาศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในชุมชน และบุคคลทั่วไป

๓.๒ จัดทำแนวทางพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

จากสถานการณ์ดังกล่าวคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบางกล่ำ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล จึงได้ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ว่าเกษตรกรของอำเภอบางกล่ำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทำสวนยางพารา กวาร์้อยละ ๙๐ และประสบปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ การใช้ปัจจัยการผลิตสูง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ราคาปุ๋ยและสารเคมีแพง ดังนั้น จึงได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา

๒) การลดต้นทุนการผลิตยางพารา

๓) การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริมในสวนยางพารา

๓.๓ จัดตั้งคณะทำงาน ศพก. การบริหารจัดการ และบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง

๑) การแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอบางกล่ำ จังหวัดหนองสงขลา

สำหรับการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา นั้น เกษตรกรต้นแบบ/เจ้าของแปลงเรียนรู้ที่จัดตั้งเป็น (ศพก.) เป็นผู้พิจารณาร่วมกับเจ้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร ศพก. และทีมงานตามความสมัครใจและความพร้อมของแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารจัดการดำเนินงานของ ศพก. เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งประกอบด้วย

คณะกรรมการบริหาร ศพก. อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

๑. นายวิชาญ ขวัญช่วย	เกษตรกรต้นแบบ	ประธานกรรมการ
๒. นายสุนิ บุญประการ	เกษตรกรผู้นำ	กรรมการ
๓. นายดอน อารมณฤทธิ	เกษตรกรผู้นำ	กรรมการ
๔. นายธนาพงศ์ อารมณไวย	เกษตรกรผู้นำ	กรรมการ
๕. นายสมโภชน์ นันทวงศ์	เกษตรกรเครือข่าย ศพก.	กรรมการ
๖. นายเจตน์ธัช กุลนิล	เกษตรกรเครือข่าย ศพก.	กรรมการ
๗. นางวิไล เพชรมณี	เกษตรกรเครือข่าย ศพก.	กรรมการ
๘. นายสมเกียรติ คำสะอาด	ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน	กรรมการ
๙. นายเจริญ เมืองแก้ว	ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน	กรรมการ
๑๐. นางสาวพรพิมล ทวีเศรษฐ	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ ผู้ประสานงาน	

๒) บทบาทคณะทำงาน ศพก.

- ประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานและแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ
- ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้
- ให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรแก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป
- ถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป
- ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกโดยตรง
- ประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ
- เปิดโอกาสให้หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาเข้ามาทำวิจัยในศูนย์เรียนรู้ฯ

๓) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด

บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในการดำเนินขับเคลื่อน ศพก. เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมในการขับเคลื่อนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมีความเข้าใจในการดำเนินงาน ศพก. จึงส่งผลให้ทิศทางการดำเนินงาน ศพก. เป็นไปตามเป้าหมาย พร้อมทั้งมั่นใจว่า หากไม่มีงบประมาณขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก. ก็สามารถดำเนินการได้ เพราะเจ้าหน้าที่ได้มีการวางแผนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเรียบร้อยแล้ว

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริมระดับอำเภอ

ทำหน้าที่บูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่าย เช่น กรมวิชาการเกษตร สนับสนุนความรู้วิชาการ การพัฒนาที่ดินสนับสนุนสารเร่งพด. การประมงสนับสนุนการเลี้ยงปลา กรมปศุสัตว์สนับสนุนพันธุ์ไก่ไข่และโรงเรือนไก่ไข่ ส่วน อบต. สนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดงานกิจกรรมต่างๆ เทคนิคงานการบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน คือ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของ ศพก. และ ผลลัพธ์ที่ต้องการให้

เกิดขึ้น โดยทำให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจึงสามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้ นอกจากนี้ การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีช่วยให้สามารถขอความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัดได้

-เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล

มีบทบาทในการบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Coordinator) โดยผสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในกรมส่งเสริมการเกษตร ภายนอกกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อมาร่วมกันดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆใน ศพก. เช่น การให้ความรู้ การสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) โดยกระตุ้นให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตการเพิ่มมูลค่าผลผลิต การเรียนรู้จากที่ต่างๆ ทั้งการฝึกอบรม ศึกษาดูงานและการตลาด

ผู้กระตุ้น (Catalyst) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกระตุ้นให้เกษตรกรคิด วิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยพยายามให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ ไม่ให้พึ่งพาเพียงเจ้าหน้าที่เพียงอย่างเดียว เพื่อให้การดำเนิน ศพก. เกิดความยั่งยืน โดยสอนให้เกษตรกรคิด วิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยตัวเอง พิสูจน์ให้เห็นผลด้วยตนเอง เช่น การลดการใช้สารเคมีเกิดผลดีต่อตัวเกษตรกรอย่างไร เป็นต้น

เทคนิคในการเข้าถึงเกษตรกร คือ การเข้าใจ เข้าถึง แล้วจึงพัฒนา โดยการเข้าไปคุยกับเกษตรกรและแกนนำเกษตรกรบ่อยๆ และต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ของ ศพก. ที่เป็นรูปธรรม จึงสามารถซื้อใจเกษตรกรได้

- เกษตรกรต้นแบบและถ่ายทอดเทคโนโลยี

ศพก. อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา มีนายวิชาญ ขวัญช่วย เป็นวิทยากรประจำศูนย์มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชน โดยเมื่อได้องค์ความรู้มาแล้วจะนำมาวิเคราะห์ก่อน และลองทำก่อน แล้วจึงนำมาถ่ายทอดให้เกษตรกร

๓.๔ กำหนดแผนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตรอำเภอบางกล่ำ จะมีทีมให้คำแนะนำสมาชิกหรือผู้เข้ามาเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้แต่ละหลักสูตร ในกรณีเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้ไปเข้ารับการอบรมมาก็จะนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในไร่นาส่วนของตนเองก่อน ถ้าได้ผลเป็นที่พึงพอใจแล้ว จึงทำองค์ความรู้นั้นๆมาขยายต่อสู่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป พร้อมทั้งประสานวิทยากร/ศูนย์เครือข่ายมาให้ความรู้แก่สมาชิกและผู้สนใจทั่วไป

๓.๕ ขับเคลื่อนการดำเนินงาน ศพก.

หลังจากที่กำหนดแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แล้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลบางกล่ำ และคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ ได้พูดคุยหารือกลไกการทำงานว่า ใครเป็นคนทำ ทำเรื่องอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไหร่ ระยะเวลาเท่าไร ทำอย่างไร งบประมาณที่จะดำเนินการประมาณเท่าไร โดยมอบหมายงานให้คณะกรรมการตามความถนัดของแต่ละคนในแต่ละด้านเพื่อให้ได้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนั้นคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การทำงานไว้ดังนี้

- ๑) จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง เร่งด่วนก็สามารถเรียกประชุมได้ตลอดเวลา
- ๒) พิจารณาจัดทำแผนขอรับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ในส่วนที่ยังขาดเหลืออยู่ หรือต้องการเพิ่มเติมจากหน่วยงานของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน
- ๓) เมื่อได้งบประมาณในการสนับสนุนแล้วหรือได้รับการสนับสนุนมาเป็นครุภัณฑ์ มาดำเนินงาน คณะกรรมการก็แบ่งหน้าที่กันมาควบคุม และจัดทำบัญชีรายละเอียดการรับงานของแต่ละเรื่อง พร้อมกับบัญชีรายรับ-รายจ่าย และค่าซ่อมแซมค่าบำรุงรักษาค่าน้ำ ค่าไฟ

- ๔) จัดให้คณะกรรมการดูแลรับผิดชอบงานแต่ละด้านตามความถนัด
- ๕) จัดทำรายละเอียดของบัญชีแต่ละชนิดให้สามารถตรวจสอบได้เป็นปัจจุบันเสมอ

๓.๖ การให้บริการ/กิจกรรม

มีการให้บริการเกษตรกรต่างๆ โดยจะมีคณะกรรมการ ศพก. ทำหน้าที่ในการให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตรกรกับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่ บริการข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรแก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป

๓.๗ สร้างเครือข่าย

ศูนย์ ศพก. บางกล้า เป็นการให้บริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว เมื่อเกษตรกรมาใช้บริการสามารถเรียนรู้ได้ครบวงจร ตั้งแต่การผลิตยางพาราครบวงจร การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม ระบบการกรีด การจัดการดูแลสวนยางพารา การทำยางแผ่นรมควัน และการดูแลป้องกันกำจัดโรคและศัตรูยางพารา การลดต้นทุนการผลิตยางพารา การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน/ปุ๋ยสั่งตัด และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริม เช่น การปลูกพืชแซมยาง (ผักเหลียง) การปลูกข้าวตาแดงในยางเล็ก และเศรษฐกิจพอเพียง การเลี้ยงไก่ไข่ การปลูกผักยกแคร่ และได้ขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมการด้านการเกษตรกระจายอยู่ในทุกตำบลของอำเภอบางกล้า

๓.๘ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบางกล้า

- ๑.) จัดทำแผ่นพับเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
- ๒.) ประชาสัมพันธ์ผ่านศูนย์เครือข่าย ศูนย์บริหารศัตรูพืชชุมชน ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน
- ๓.) ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน
- ๔.) แจกข่าวทางเสียงตามสาย
- ๕.) ใช้วิธีบอกต่อ
- ๖.) ใช้แอปพลิเคชัน (Line)

๓.๙.การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

- มีการติดต่อประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องให้มาสนับสนุนวิชาการและปัจจัยทางการเกษตร โดยอาศัยความมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ทั้งภายนอกและภายในหน่วยงาน

- มีการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓.๑๐ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่เพื่อแก้ปัญหาให้กับสมาชิก

สำหรับกรณีที่สมาชิกของศูนย์เรียนรู้หรือเกษตรกรทั่วไปมีปัญหาทางด้านการเกษตรและมาปรึกษาคณะกรรมการและทีมชุดปฏิบัติการให้คำแนะนำก็จะช่วยกันแก้ปัญหา หากไม่สามารถดำเนินการได้จะประสาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่นเรื่องดินก็ประสานกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน เรื่องปลาก็จะประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของกรมประมง หรือเรื่องพืชก็จะประสานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรโดยตรง

๔. ประโยชน์ของ ศพก. ต่อส่วนรวม

เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรในชุมชน และให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรในพื้นที่ โดยการเรียนรู้จากของจริง และสามารถนำไปปฏิบัติได้ มีหลักสูตรการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้ และการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ นอกจากความรู้ด้านการเกษตรแล้ว ยังมีความรู้จากหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เกิดความสามัคคีกัน และแบ่งปันด้านความรู้และสิ่งของ

๔.๑ เกษตรกรได้มาเรียนรู้จากของจริง ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้

๔.๒ เป็นแหล่งบูรณาการหน่วยงานต่างๆซึ่งเข้ามาสนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณ

๔.๓ เป็นแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีของเกษตรกร

๔.๔ การบูรณาการ การทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความชัดเจนขึ้น แต่ละหน่วยงานเข้ามาร่วมในการดำเนินงาน ศพก. รับผิดชอบต่อตนเอง

การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์

เมื่อเกษตรกรมาเรียนรู้เกี่ยวกับการการผลิตยางพาราครบวงจร การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม ระบบการกรีต การจัดการดูแลสวนยางพารา การทำยางแผ่นรมควัน และการดูแลป้องกันกำจัดโรคและศัตรูยางพารา การลดต้นทุนการผลิตยางพารา การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน/ปุ๋ยสั่งตัด และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การเพิ่มรายได้จากกิจกรรมเสริม เช่น การปลูกพืชแซมยาง (ผักเหลียง) การปลูกข้าตาดำงในยางเล็ก และเศรษฐกิจพอเพียง_การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงปลา การปลูกผักยกแคร่ มีเกษตรกร นำองค์ความรู้ไปใช้พื้นที่ของตนเอง

๕.ปัจจัยความสำเร็จ

การดำเนินงาน ศพก. อำเภอบางกล่ำ ประสบความสำเร็จได้เพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรต้นแบบให้ความสำคัญ จริ่งจิงและเสียสละเวลาส่วนตัวในการทำงาน รวมถึงได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นอย่างดี นอกจากนี้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ก็มีส่วนสำคัญมาทำงานร่วมกันทั้งในด้านการสนับสนุนวิชาการและการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งทุกหน่วยงานให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ทำให้การดำเนินงาน ศพก. เป็นไปอย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะเกษตรกรต้นแบบ มีความรู้ ความสามารถ เป็นผู้เสียสละทั้งกำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์ มีจิตอาสา ในการเป็นวิทยากร และดำเนินงานให้ชุมชนมีแหล่งความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ศพก. มีฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ตรงกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร มีหลักสูตรการเรียนรู้ชัดเจนและถูกต้อง เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๖.ปัญหาอุปสรรค

๖.๑ ด้านงบประมาณ

- กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนงบประมาณให้ ศพก. ไม่ต่อเนื่อง เป็นภาระของเกษตรกรต้นแบบ เจ้าของศูนย์ที่ต้องใช้เงินส่วนตัวจ่ายเอง เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น

๖.๒ ด้านอื่นๆ

- สมาชิกบางกลุ่มไม่ยอมรับและต่อต้านในบางเรื่อง
- สมาชิกและกรรมการศูนย์ฯจะพูดน้อยและขาดทักษะในการพูด
- การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรต้นแบบและคณะกรรมการให้มีความชำนาญด้านการเกษตรและให้มีสิทธิพิเศษในด้านการเกษตรและด้านอื่นๆ เท่าที่ควรได้
- เป็นภาระแก่เกษตรกรเจ้าของศูนย์ เนื่องจากทำให้ไม่มีเวลาในการประกอบกิจกรรมในไร่นาสวนของตนเองได้อย่างเต็มที่ เป็นงานที่ต้องเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวมในการเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เกษตรกรและบุคคลทั่วไป
- เกษตรกรเจ้าของศูนย์ ไม่มีความเป็นส่วนตัว เนื่องจากมีเกษตรกรและบุคคลทั่วไปมาใช้บริการศูนย์

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ เนื่องจากเกษตรกรรต้นแบบเจ้าของพื้นที่ได้เสียสละทั้งเวลา สถานที่ในการดำเนินงาน ศพก. ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร และขณะนี้โครงการของกรมส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ยังใช้ ศพก. เป็นสถานที่ในการดำเนินการ เกษตรกรต้นแบบต้องเสียสละเวลาและสถานที่เพิ่มมากขึ้น อาจรบกวน เวลาส่วนตัวของเกษตรกรต้นแบบ จึงขอให้กรมส่งเสริมการเกษตรพิจารณาสถานที่ในการดำเนินงานโครงการ ให้เหมาะสม และควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงาน ศพก. ให้เหมาะสมด้วยเช่นกัน

๗.๒ ในอนาคตหากไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานแล้ว ศพก. อำเภอบางกล่ำก็จะ ดำเนินการในฐานะ ศพก. อำเภอนากลาง ต่อไป ตามศักยภาพที่มีอยู่

๗.๓ ควรมี ศพก. กระจายในทุกตำบล

๗.๔ ควรมีหลักสูตรอบรมการเป็นวิทยากรให้แก่เกษตรกรที่เป็นต้นแบบ เพราะเกษตรกร ต้นแบบ บางท่านไม่กล้าพูดในที่ชุมชน

๗.๕ ควรมีการสร้างเครือข่ายเพื่อมาช่วยในการบริหารจัดการ การผลิตและการตลาด

๗.๖ ควรจัดให้มีบริการ wifi ฟรี ในพื้นที่ ศพก.

๗.๗ จัดตั้งกองทุนพัฒนา ศพก. เพื่อให้ ศพก. สามารถกู้ยืมเงินไปใช้ในการพัฒนาศูนย์ หรือ ดำเนินการด้านอื่นๆ ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

ศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ยางพารา อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

ถอดบทเรียนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา

โดย ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบางกล่ำ
จังหวัดสงขลา